

بررسی عوامل مرتبط با گرایشهای شغلی و آموزشی دانشجویان رشته پزشکی دانشگاههای علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و ایران

ابوالقاسم پوررضا^۱، رقیه خبیری^۲، عباس رحیمی فروشانی^۳، الهام موحدکر^{۴*}

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۴/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۱۱/۸

چکیده:

زمینه و هدف: امروزه کمبود نیروی دانش آموخته پزشکی به دلایل متعدد کماکان وجود دارد. هدف این مطالعه «تعیین عوامل مرتبط با گرایشهای شغلی و آموزشی دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه های علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و ایران» است.

مواد و روش ها: این پژوهش از نوع مطالعات توصیفی تحلیلی مقطعی است. جامعه پژوهش شامل دانشجویان پزشکی دانشگاههای علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و ایران بود. با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده متناسب به حجم طبقه حجم نمونه ۵۱۰ نفر محاسبه شد. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه ساختار یافته ای بود که پایائی و روانی آن در حد قابل قبول بود. از روشهای آماری توصیفی برای تحلیل داده ها استفاده گردید.

نتایج: منزلت اجتماعی پزشکان، انگیزه خدمت به مردم و علاقه به علم پزشکی بر انتخاب رشته پزشکی موثر است. وجود دانشکده های پزشکی، بالابردن سطح اطلاعات در مراکز درمانی و نیاز مناطق به خدمات درمانی بر انتخاب محل خدمت موثر است. فعالیت همزمان در بخش خصوصی و دولتی، پریشانی امور در موسسات دولتی و فراهمی تجهیزات در بخش خصوصی بر انتخاب بخش فعالیت موثر است. فاصله گرفتن از آرمانگرایی، فقدان حمایت کافی دانشجویان و عدم مطابقت محیط تحصیلی با علائق دانشجویان بر تغییر گرایشهای شغلی و آموزشی موثر است.

نتیجه گیری: اقداماتی نظیر تعدیل ظرفیت پذیرش دانشجویان پزشکی، بهبود کیفیت دروس، تعدیل نیروی انسانی، آشنایی بهتر دانش آموزان با رشته پزشکی هنگام انتخاب رشته دانشگاهی و حمایت مالی پزشکان جوان در این زمینه می تواند مفید واقع شود.

کلمات کلیدی: گرایش شغلی، گرایش آموزشی، دانشجویان، رشته پزشکی

۱. استاد گروه علوم مدیریت و اقتصاد بهداشت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران.
  ۲. دکترای تخصصی (PhD) مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران
  ۳. استاد گروه اپیدمیولوژی و آمار زیستی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران.
  ۴. دانشجوی دکترای تخصصی (PhD) مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، (*نویسنده مسئول)
- تلفن: ۰۹۳۷۰۳۳۱۰۸۰، Email : movahedelham@yahoo.com

مقدمه:

سالهای طولانی است که در ایران رشته پزشکی اولین اولویت انتخاب رشته دانش آموزان داوطلب در گروه تجربی می باشد. در بسیاری از دیگر کشورها نیز دانش آموزان ممتاز در رشته پزشکی ادامه تحصیل می دهند (۱). از اهداف نظام آموزش پزشکی تربیت پزشکانی است که قادر به ایفای نقش شاخص در زمینه های حرفه ای، رفتار شایسته اجتماعی، رفتار انسان دوستانه بر اساس وجدان کاری، احترام به دیگران، پایبندی به کیفیت ارائه خدمات و پرهیز از تبعیض باشند (۲).

بسیاری از دانشجویان هنگام انتخاب رشته پزشکی شناخت کاملی از آن ندارند. در عین حال ممکن است جمعی از دانشجویان دارای تواناییهای فراشناختی لازم برای تحصیل و تجربه موفق در زمینه پزشکی نباشند (۳). در زمینه انگیزه های تحصیلی در مطالعه ای که توسط مرکز مطالعات سازمان سنجش انجام شده، مشخص گردید که انگیزه های داوطلبان برای ورود به دانشگاه به ترتیب اولویت عبارت بودند از: «منزلت اجتماعی، محیط اجتماعی دانشگاه، انگیزه شغلی، علاقه تحصیلی و راه حل موقت». همچنین مشخص گردید داوطلبان زن نسبت به داوطلبان مرد به سه انگیزه اول اولویت بیشتری می دهند (۴).

در مقابل، یارانه پرداختی برای دانشجویان پزشکی بیش از سایر رشته ها می باشد (۵). بنابراین هزینه سنگین آموزش پزشکی، مدت طولانی تحصیل در این رشته و حساسیت آموزشی همه بیانگر این واقعیت است که در صورت عدم بکارگیری دانش آموختگان این رشته در فعالیتهای حرفه ای، مقادیر هنگفتی از سرمایه ملی بی حاصل خواهد ماند. نوع فعالیت دانش آموختگان در رشته پزشکی به عوامل متعددی وابسته است که از جمله مهمترین این عوامل می توان به علاقه فردی، وضعیت درآمد، نیاز و احترام جامعه به خدمات عمومی یا تخصصی پزشکی، منزلت اجتماعی و همچنین فراهم بودن محیطهای مناسب اشاره کرد. بدیهی است در صورت وجود مشکلات ساختاری برای استفاده از دانش و مهارت پزشکان، این گروه از نخبگان برای تأمین نیازهای مادی خود ممکن است به فعالیتهای غیر حرفه ای روی آورند که در نهایت نه تنها باعث هدر رفتن منابع مادی جامعه شده، بلکه منزلت و جایگاه طبابت را نیز در جامعه مخدوش می کند (۶).

رضایت دانشجویان پزشکی و یا پزشکان آینده کشور از آینده شغلی خود نقش مهمی در زمینه ارتقاء دانش آنان و فعالیتهای آینده ایشان و بهداشت و درمان آینده کشور

خواهد داشت. از این رو بررسی میزان رضایت این گروه از متولیان آینده بهداشت عمومی کشور نسبت به حرفه خود مورد توجه قرار گرفته است. از سوی دیگر بررسیها نشان دهنده کاهش علاقه و رضایت دانشجویان پزشکی نسبت به آینده شغلی خود است (۷، ۸). بویژه پسندیده بودن شغل پزشکی از نظر جامعه می توانند در رضایت شغلی این افراد موثر باشند (۹).

از سوی دیگر عواملی چون استرس در مورد فعالیتهای آینده رشته پزشکی، حجم کار زیاد، نبود پسخوراند مناسب، درآمد کم، ساعات کار زیاد، نگرانی درباره آینده از نظر شایستگی خود فرد، کمبودهای آموزشی، ناکافی بودن برنامه های آموزشی، عدم توانایی برنامه های آموزشی دوره پزشکی برای رویارویی دانشجویان با نیازهای آینده (۱۰)، محرومیت از خواب در دانشجویان سالهای آخر و دستیاری به دلیل انجام شیفتهای شبانه و یا بر هم خوردن ساعتی خواب و بیداری به دلیل انجام شیفتهای شبانه و روزانه (۱۱) و جو غیر حمایتی نیز از عوامل کاهش انگیزه دانشجویان نسبت به آینده شغلی رشته پزشکی گزارش شده است (۱۲). هدف پژوهش حاضر «تعیین عوامل مرتبط با گرایشهای شغلی و آموزشی دانشجویان رشته پزشکی دانشگاههای علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و ایران» می باشد.

مواد و روش ها:

این پژوهش از نوع مطالعات توصیفی تحلیلی مقطعی می باشد. جامعه پژوهش شامل دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و ایران می باشد. به منظور تدوین پرسشنامه جستجوی اینترنتی و کتابخانه ای انجام شد. پس از بازنگری سوالات پرسشنامه مذکور سوالات نامربوط حذف و پرسشنامه جدید تدوین شد و سوالات طوری تنظیم شدند که جوابگوی پژوهش حاضر باشند. به منظور تعیین روایی محتوای پرسشنامه، از بررسی متون و مصاحبه با ۸ نفر از متخصصان و اساتید رشته مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی استفاده گردید و در نهایت نظرات آنها در پرسشنامه لحاظ شد. در مرحله پایلوت پرسشنامه های تحقیق با هدف سنجش پایایی پرسشنامه ها و شناسایی مسائل اجرایی برای نمونه ۲۰ نفری از جامعه آماری تکمیل شد و سازگاری درونی حیطه ها از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۹ به تأیید رسید. پرسشنامه تدوین شده ۶۰ سوال در ۵ بخش به شرح ذیل را شامل می شد: مشخصات دموگرافیک (۹ سوال شامل ۳ سوال باز و ۶ سوال بسته)، عوامل موثر

انتخاب شدند. روش انتخاب به این صورت بود که ابتدا دانشجویان بر اساس دانشگاه و جنس به ۶ گروه طبقه بندی شدند و از هر طبقه متناسب با حجم آن طبقه تعداد نمونه ها تقسیم به نسبت شد بنابراین روش نمونه گیری، طبقه بندی تصادفی ساده متناسب به حجم طبقه است. از هر طبقه بطور تصادفی از لیست دانشجویان به تعداد لازم انتخاب شدند.

در مرحله اصلی افراد نمونه توسط پرسشگرانی که به همگی آموزش یکسان داده شده بود مورد نظرسنجی و مطالعه قرار گرفتند. پرسشنامه ها با مراجعه به دانشکده پزشکی دانشگاههای علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و ایران و مصاحبه با دانشجویان پزشکی سال اول تکمیل شد.

پس از اینکه مرحله نمونه گیری از دانشجویان سال اول تمام یافت، داده های جمع آوری شده مربوط به افراد شرکت کننده در مصاحبه وارد نرم افزار SPSS شدند. در این مطالعه از روشهای آمار توصیفی استفاده گردید.

ملاحظات اخلاقی:

حفظ احترام، رعایت حقوق و کسب اعتماد پرسش شوندگان، کسب اجازه از پرسش شوندگان و حفظ احترام آنها در هنگام تکمیل پرسشنامه، حفظ و محرمانه نگه داشتن اطلاعات دانشجویان در رابطه با پژوهش جزء تعهدات محققان بوده است.

یافته ها:

اطلاعات دموگرافیک شرکت کنندگان در مطالعه بدین قرار بود: دانشجویان دانشگاه های تهران، شهید بهشتی و ایران به ترتیب ۳۴/۶٪، ۳۴/۶٪ و ۳۰/۹٪ افراد را تشکیل می دادند. دانشجویان سال اول پزشکی ۴۹/۹٪ و دانشجویان سال ششم پزشکی ۵۰/۱٪ جامعه آماری بودند. افراد گروههای سنی ۱۹، ۲۴ و ۲۵ سال به ترتیب ۱۸/۴٪، ۱۶/۸٪ و ۱۵/۲٪ جمعیت مورد مطالعه را تشکیل می دادند. درصد افراد مجرد، متاهل و متارکه به ترتیب ۸۳/۴٪، ۱۵٪ و ۱/۷٪ بود. افراد با سهمیه آزاد ۹۴/۱٪ افراد را تشکیل می دادند. ۴۲/۹٪ افراد میزان تحصیلات پدر را کارشناسی بیان نموده اند. ۴۲/۲٪ افراد میزان تحصیلات مادر را کارشناسی بیان نموده اند. ۴۳/۷٪ افراد وضعیت اقتصادی خانواده خود را خوب و ۴۱/۶٪ آن را متوسط ارزیابی نموده اند. ۸۸/۶٪ افراد وضعیت مسکن خود را شخصی و ۷/۹٪ آن را استیجاری بیان نموده اند.

در انتخاب رشته پزشکی (۹ سوال بسته در مقیاس لیکرت ۴ رتبه ای)، عوامل موثر در انتخاب محل خدمت (۱۷ سوال بسته در مقیاس لیکرت ۴ رتبه ای)، عوامل موثر در انتخاب بخش فعالیت (۱۶ سوال بسته در مقیاس لیکرت ۴ رتبه ای) و عوامل موثر در تغییر گرایشهای شغلی و آموزشی (۹ سوال بسته در مقیاس لیکرت ۴ رتبه ای). طیف پاسخگوئی به سوالات در مقیاس لیکرت ۴ رتبه ای به این نحو بود که از کاملاً موافق (۴) تا کاملاً مخالف (۱) امتیازدهی می شد.

در این مطالعه دو هدف اصلی مورد بررسی قرار گرفت: (۱) مقایسه نسبت گرایش مثبت دانشجویان پزشکی سال ششم با اولین سال ورود آنها به دانشکده پزشکی (۲) مقایسه نسبت گرایش مثبت به رشته پزشکی بین دانشجویان سال اول و دانشجویان سال ششم. برای هدف اول، مطالعه ای بر روی یک گروه از دانشجویان سال ششم انجام شد و نظر آنها نسبت به رشته پزشکی و آینده شغلی این رشته وقتی سال اول بودند و اکنون که سال ششم هستند پرسش شد و با هم مقایسه شد. برای این نسبت حجم نمونه طوری تعیین گردید که اگر تغییرعقیده نسبت به رشته خود از مثبت به منفی تا ۱٪ و از منفی به مثبت تا ۵٪ باشد و بطور کلی تغییر عقیده از سال اول به سال ششم تا ۱٪ باشد معنی دار شود. به این منظور با استفاده از فرمول حجم نمونه مربوط به داده های زوج (پاسخ کیفی)، حجم نمونه ۵۱۰ نفر دانشجوی سال ششم تعیین گردید.

برای هدف دوم که مقایسه گرایش مثبت دانشجویان به رشته پزشکی و آینده شغلی این رشته در بین دانشجویان سال اول (ورودی ۱۳۸۷) و سال ششم (ورودی ۱۳۸۲) بود و دو جامعه مستقل از هم بودند در این دو گروه حجم نمونه طوری تعیین گردید که اگر اختلاف این نسبت در این دو گروه، بیشتر از ۱۰٪ باشد معنی دار شود. لازم به ذکر است که در مطالعه مجدزاده و همکاران این نسبت بین ۰/۳ تا ۰/۴ گزارش شده است لذا با استفاده از فرمول حجم نمونه برای مقایسه دو نسبت تعداد نمونه ۳۵۵ بدست آمد. ولی از آنجا که برای هدف اول ۵۱۰ دانشجوی سال ششم مورد نیاز می باشد، لذا از دانشجویان ورودی سال ۸۷ نیز ۵۱۰ نفر انتخاب شدند

بنابراین حجم نمونه کلی برای انجام این پژوهش برای اطمینان ۹۵٪ تعداد ۱۰۲۰ نفر محاسبه شده است. این افراد از بین دانشجویان سال اول و سال ششم رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و ایران

جدول شماره (۱): فراوانی و درصد پاسخ در حیطه های مربوط به عوامل مرتبط در انتخاب رشته پزشکی

گزینہ								عبارت
کاملاً موافق		موافق		مخالف		کاملاً مخالف		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
٪۰	۰	٪۸۴/۲	۵۹۷	٪۱۱/۱	۷۹	٪۴/۷	۳۳	مقام علمی و منزلت اجتماعی پزشکان در جامعه در جذب داوطلبان جهت تحصیل در این رشته موثر است
٪۴/۷	۳۳	٪۷۰	۴۹۶	٪۱۸/۸	۱۳۳	٪۶/۶	۴۷	علاقه بیش از اندازه به علم پزشکی عامل اصلی انتخاب این رشته است
٪۲/۷	۱۹	٪۶۲/۲	۴۴۱	٪۲۸/۱	۱۹۹	٪۷/۱	۵۰	تشویق دوستان همکلاسی، معلمان و مشاوران راهنما نقش عمده ای در انتخاب این رشته دارد
٪۴/۲	۳۰	٪۵۹/۵	۴۲۲	٪۲۴/۵	۱۷۴	٪۱۱/۷	۸۳	تأمین مالی و وجود درآمد کافی در حرفه پزشکی انگیزه موثری برای تحصیل در این رشته است
٪۴/۴	۳۱	٪۶۵/۳	۴۶۳	٪۲۱/۷	۱۵۴	٪۸/۶	۶۱	خواسته اعضاء خانواده و فامیل در انتخاب رشته پزشکی موثر بوده است
٪۴/۸	۳۴	٪۷۲	۴۹۸	٪۱۶/۸	۱۱۹	٪۸/۲	۵۸	انگیزه خدمت به مردم و توجه به انسان عامل مهمی در انتخاب رشته پزشکی است
٪۱/۱	۸	٪۱۹/۳	۱۳۷	٪۴۳	۳۰۵	٪۳۶/۵	۲۵۹	محرومیت محل تولد و زندگی من از خدمات پزشکی محرک اصلی من برای تحصیل در رشته پزشکی بوده است
٪۱/۱	۸	٪۲۵/۴	۱۸۰	٪۴۱	۲۹۱	٪۳۲/۴	۲۳۰	برای مبارزه با بیماریهای شایع شهرروستای خود داوطلب تحصیل در رشته پزشکی شدم
٪۲/۷	۱۹	٪۵۴	۲۸۳	٪۲۶/۷	۱۸۹	٪۱۶/۶	۱۸۰	برای شناخت ماهیت بیماری و توسعه دانش پزشکی و درمان وارد این عرصه شدم

در جدول ۲ فراوانی و درصد پاسخ در حیطه های مربوط به عوامل موثر در انتخاب محل خدمت ارائه شده است. بر اساس این جدول، وجود مراکز درمانی مجهز و دانشکده پزشکی، امکان بالابردن سطح اطلاعات در مراکز درمانی و نیاز مناطق به خدمات درمانی به ترتیب با ٪۹۱/۷، ٪۸۳/۱ و ٪۷۸/۸ پاسخ موافق، مهمترین عوامل موثر در انتخاب محل خدمت بوده است. در حالیکه عواملی همچون ارجحیت تدریس و تعلیم پزشکی بر فعالیت درمانی در بیمارستان و مراکز درمانی (٪۳۱/۷) تاثیری بر انتخاب محل خدمت نداشته اند.

در جدول ۱ فراوانی و درصد پاسخ در حیطه های مربوط به عوامل موثر در انتخاب رشته پزشکی ارائه شده است. بر اساس این جدول، مقام علمی و منزلت اجتماعی پزشکان، انگیزه خدمت به مردم و علاقه بیش از حد به علم پزشکی به ترتیب با ٪۸۴/۲، ٪۷۶/۸ و ٪۷۴/۷ پاسخ موافق، مهمترین عوامل موثر در انتخاب رشته پزشکی بوده است. در حالیکه عواملی همچون محرومیت محل تولد و زندگی (٪۲۰/۴) و مبارزه با بیماریهای شهر/روستای محل زندگی (٪۲۶/۵) تاثیری بر انتخاب رشته پزشکی نداشته اند.

جدول شماره (۲): فراوانی و درصد پاسخ در حیطه های مربوط به عوامل مرتبط در انتخاب محل خدمت

عبارت								گزینه			
کاملاً مخالف		مخالف		موافق		کاملاً موافق		عبارت			
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد				
۱۰	۱۰	٪۱/۴	۴۹	٪۶/۹	۶۰۹	٪۸۵/۹	۴۱	نقاطی را که مراکز درمانی مجهز و دانشکده پزشکی دارند ترجیح می دهیم			
۴۰	۴۰	٪۵/۶	۸۰	٪۱۱/۳	۵۴۰	٪۷۶/۲	۴۹	مراکز درمانی که امکان بالابردن سطح اطلاعات و بازآموزی در آنها وجود دارد، برای خدمت کردن ترجیح می دهیم			
۳۷	۳۷	٪۵/۲	۱۷۱	٪۲۴/۱	۴۸۲	٪۶۸	۱۹	محل تولد و آنجا که وابستگیهای خانوادگی وجود دارد، برای خدمت کردن ارجح اند			
۸۷	۸۷	٪۱۲/۳	۱۵۶	٪۲۲	۴۳۶	٪۶۱/۵	۳۰	شهرهای بزرگ و مناطقی که امکان فعالیت آزاد و کسب درآمد کافی در آنها وجود دارد برای خدمت کردن مطلوب ترند			
۴۹	۴۹	٪۶/۹	۱۰۱	٪۱۴/۲	۵۳۸	٪۷۵/۸	۲۱	مناطق نیازمند به خدمات درمان جهت خدمت مناسب ترند			
۷۰	۷۰	٪۹/۹	۱۱۲	٪۱۵/۸	۴۹۱	٪۶۹/۳	۳۵	تمایل به خدمت در شهرهایی که امکان برخورداری از مسکن و خدمات شهری (تلفن، آب، برق، گاز و امکانات گذران اوقات فراغت) در آنها وجود دارد و سطح سواد و درک اجتماعی مردمش بالاست، بیشتر است.			
۱۶۳	۱۶۳	٪۲۳	۲۶۷	٪۳۶/۲	۲۶۵	٪۳۷/۴	۲۴	تهران برای فعالیت بر هر جای دیگری ارجح است			
۱۷۴	۱۷۴	٪۲۴/۵	۲۳۹	٪۳۳/۷	۲۹۱	٪۴۱	۵	جایی که دولت تعیین و معرفی کند برای خدمت مناسب تر است			
۵۰	۵۰	٪۷/۱	۱۵۷	٪۲۲/۱	۴۷۳	٪۶۶/۷	۲۹	کشورهای پیشرفته نظیر اروپا یا آمریکا جهت اشتغال پزشکان مناسب ترین زمینه اند			
۶۸	۶۸	٪۹/۶	۱۶۸	٪۲۳/۷	۴۴۶	٪۶۲/۹	۲۷	تأمین رضایت همسر و رفاه فرزندان در هر کجا امکان پذیر باشد همانجا برای خدمت کردن اولویت دارد			
۱۱۶	۱۱۶	٪۱۶/۴	۲۲۷	٪۳۲	۳۴۵	٪۴۸/۷	۲۱	فعالیت در پژوهشکده ها به عنوان یک محقق علوم پزشکی بر درمانگر بودن اولویت دارد			
۱۰۶	۱۰۶	٪۱۵	۲۴۱	٪۳۴	۳۴۵	٪۴۸/۷	۱۷	فعالیت اجرایی به عنوان رییس یا مدیر یک مرکز بهداشتی درمانی را در کنار طبابت ترجیح می دهیم			
۲۰۶	۲۰۶	٪۲۹/۱	۲۴۰	٪۳۳/۹	۲۵۰	٪۳۵/۳	۱۳	تدریس و تعلیم پزشکی بر فعالیت درمانی در بیمارستان یا مراکز درمانی اولویت دارد			
۱۷۶	۱۷۶	٪۲۴/۸	۹۵	٪۱۳/۴	۴۳۰	٪۶۰/۶	۸	فعالیت در عرصه سیاست (نظیر نمایندگی مجلس، شورای شهر) را به دیگر عرصه ها ترجیح می دهیم			
۷۸	۷۸	٪۱۱	۱۰۱	٪۱۴/۲	۴۵۴	٪۶۴	۷۶	تحصیل در دوره های دستبازی و فوق تخصصی برایم ارجحیت دارد			
۲۰۸	۲۰۸	٪۲۹/۳	۱۹۶	٪۲۷/۶	۲۵۷	٪۳۶/۲	۴۸	ادامه تحصیل در خارج از کشور را ترجیح می دهیم			
۱۷۹	۱۷۹	٪۲۵/۲	۲۲۱	٪۳۱/۲	۳۰۳	٪۴۲/۷	۶	اشتغال به مشاغل غیر پزشکی ارجحیت دارد			

جدول شماره (۳): فراوانی و درصد پاسخ در حیطه های مربوط به عوامل مرتبط در انتخاب بخش فعالیت

گزینه								عبارت
کاملاً موافق		موافق		مخالف		کاملاً مخالف		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
٪۷	۵	٪۵۹	۴۱۸	٪۲۵/۱	۱۷۸	٪۱۵/۲	۱۰۸	استخدام در موسسات دولتی را جهت ارائه خدمات درمانی ترجیح می دهیم.
٪۳/۵	۲۵	٪۷۲/۲	۵۱۲	٪۱۵/۴	۱۰۹	٪۸/۹	۶۳	جریان منظم امور در بخش خصوصی و استقبال مردم از بخش خصوصی گرایش به این بخش را افزونتر کرده است.
٪۱/۴	۱۰	٪۴۶	۳۲۶	٪۳۴	۲۴۱	٪۱۸/۶	۱۳۲	دولت برای تربیت و آموزش دانشجویان پزشکی سرمایه گذاری و برنامه ریزی کرده است و بهتر آن است که دانشجویان پس از فراغت از تحصیل با اشتغال در بخش دولتی تا حدی این زحمات را جبران نمایند.
٪۳/۲	۲۳	٪۷۹/۸	۵۶۶	٪۱۴/۷	۱۰۴	٪۲/۳	۱۶	لازمه ارائه خدمات درمانی وجود تجهیزات و امکانات درمانی است. اینگونه تجهیزات و وسایل در بخش خصوصی فراهم تر از بخش دولتی است. به این خاطر اشتغال در بخش خصوصی مناسب تر است.
۱	۷	٪۶۴/۲	۴۵۵	٪۲۱/۹	۱۵۵	٪۱۳	۹۲	علیرغم درآمد ناکافی در بخش دولتی وجود ندارد با این همه فعالیت در آن ارجح است.
٪۴/۴	۳۱	٪۷۹/۷	۵۶۵	٪۱۳/۵	۹۶	٪۲/۴	۱۷	بی نظمی و پریشانی امور در موسسات درمانی دولتی (بیمارستانها و درمانگاهها) انگیزه فعالیت در آن را تضعیف کرده است.
٪۵/۵	۳۹	٪۴۷/۷	۳۳۸	٪۳۱/۹	۲۲۶	٪۱۵	۱۰۶	بخش خصوصی به خاطر تأمین مالی پزشک برای اشتغال مناسب تر است.
٪۳/۵	۲۵	٪۶۳/۳	۴۴۹	٪۲۷/۲	۱۹۳	٪۵/۹	۴۲	بخش خصوصی مانند بخش دولتی در خدمت مردم است.
٪۱/۴	۱۰	٪۶۰/۴	۴۲۸	٪۲۷/۶	۱۹۶	٪۱۰/۶	۷۵	بخش خصوصی شأن انسانی بیمار را نادیده می گیرد و همانند یک بخش تجاری با او به عنوان کالا برخورد می کند.
٪۱/۸	۱۳	٪۳۱/۸	۴۳۸	٪۲۸/۲	۲۰۰	٪۸/۲	۵۸	وجود امکانات آموزشی در بخش دولتی عامل مهمی در جذب نیروهای تخصصی (پزشک) جهت اشتغال در این بخش است.
٪۳/۴	۲۴	٪۴۳/۴	۳۰۸	٪۳۲/۲	۲۲۸	٪۲۱	۱۴۹	ضعف مدیریت و مقررات دست و پاگیر بخش دولتی تمایل به فعالیت در این بخش را کاهش داده است
٪۱/۴	۱۰	٪۳۲/۳	۲۲۹	٪۴۶/۱	۳۲۷	٪۲۰/۲	۱۴۳	خدمت به محرومین فقط در بخش دولتی امکانپذیر است به همین دلیل این بخش را برای فعالیت ترجیح می دهیم
٪۰/۴	۳	٪۴۵/۶	۳۲۳	٪۳۷	۲۶۲	٪۱۷/۱	۱۲۱	فقط باید در بخش دولتی خدمت کرد
٪۲/۷	۱۹	٪۵۴/۲	۳۸۴	٪۳۴/۴	۲۴۴	٪۸/۷	۶۲	ترجیح می دهیم با بخش دولتی اصلاً درگیر نشوم
٪۲/۵	۱۸	٪۸۱/۹	۵۸۱	٪۱۳/۵	۹۶	٪۲	۱۴	درکنار فعالیت اصلی در بخش دولتی، فعالیت در بخش خصوصی را به عنوان فعالیت جنبی لازم می دانم.
٪۱/۴	۱۰	٪۷۷/۹	۵۵۲	٪۱۶/۸	۱۱۹	٪۳/۹	۲۸	درکنار فعالیت اصلی در بخش خصوصی، فعالیت در بخش دولتی را به عنوان فعالیت جنبی لازم می دانم.

خصوصی به ترتیب با ۸۴/۴٪، ۸۴/۱٪ و ۸۳٪ پاسخ موافق، مهمترین عوامل موثر در انتخاب بخش فعالیت بوده است. در حالیکه عواملی همچون وجود امکانات آموزشی در بخش دولتی (۳۳/۶٪) و امکان ارائه خدمت به محرومین در بخش دولتی (۳۳/۷٪) تأثیری بر انتخاب بخش فعالیت نداشته اند.

در جدول ۳ فراوانی و درصد پاسخ در حیطه های مربوط به عوامل موثر در انتخاب بخش فعالیت ارائه شده است. بر اساس این جدول، امکان فعالیت جنبی در بخش خصوصی در کنار فعالیت اصلی در بخش دولتی، بی نظمی و پریشانی امور در موسسات درمانی دولتی و فراهمی تجهیزات و وسایل در بخش

جدول شماره (۴): فراوانی و درصد پاسخ در حیطه های مربوط به عوامل مرتبط در تغییر گرایش های شغلی و آموزشی

عبارت		گزینه			
		کاملاً مخالف		کاملاً موافق	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۳۸	۱۱/۴٪	۱۰۷	۳۲/۲٪	۱۸۶	۵۶٪
۵	۱/۷٪	۴۳	۱۴/۶٪	۲۴۱	۸۲٪
۸	۲/۷٪	۳۴	۱۱/۶٪	۲۴۰	۸۱/۹٪
۱۴	۱۱/۴٪	۵۳	۳۲/۲٪	۲۲۴	۵۶٪
۳۲	۱۰/۹٪	۴۷	۱۶٪	۲۰۳	۶۹/۳٪
۲۲	۷/۵٪	۴۸	۱۶/۴٪	۲۱۳	۷۲/۷٪
۱۸	۶/۱٪	۵۷	۱۹/۴٪	۲۱۱	۷۱/۸٪
۲۳	۷/۸٪	۶۵	۲۲/۲٪	۱۹۷	۶۷/۲٪
۴۱	۱۳/۷٪	۷۳	۲۴/۷٪	۱۷۱	۵۷٪

پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و ایران» اجرا گردید.

بررسی حاضر نشان داد مقام و منزلت اجتماعی پزشکان، انگیزه خدمت به مردم و علاقه بیش از حد به علم پزشکی مهمترین عوامل موثر بر انتخاب رشته پزشکی می باشند. یافته های حاصل با نتایج مطالعه حاجیان و نصیری تطابق دارد. بیشتر افراد مورد مطالعه بر این اعتقاد بودند که رشته پزشکی را با علاقه و انگیزه کامل انتخاب نموده اند. اکثر افراد انگیزه خود از انتخاب رشته پزشکی را کسب موقعیت اجتماعی مناسب می دانند و بعد از آن خدمت به جامعه، اصرار اطرافیان و کسب درآمد بالا به ترتیب انگیزه اصلی دانشجویان بود (۱۳). همچنین یافته های مطالعه حسن زاده و همکاران نشان داد سه عاملی که بیشترین تاثیر را در شکل گیری نگرش دانشجویان نسبت به رشته پزشکی دارد به ترتیب عبارتند از: خانواده، علائق شخصی و اساتید دانشگاهی (۱۴). یافته های مطالعه نجات و همکاران حاکی از آنست که انتخاب رشته دانشجویان پزشکی تحت تاثیر عواملی چون فشار اطرافیان و جامعه می

در جدول ۴ فراوانی و درصد پاسخ در حیطه های مربوط به عوامل موثر در تغییر گرایش‌های شغلی و آموزشی ارائه شده است. بر اساس این جدول، فاصله گرفتن از آرمانگرایی ابتدای دوره و واقع بینی بیشتر، فقدان حمایت کافی از دانشجویان و هدایت آنها در دوره های تحصیل و عدم مطابقت محیط تحصیلی با علایق و انگیزه های تحصیلی با علایق و انگیزه های دانشجویان به ترتیب با ۸۵/۷٪ و ۸۳/۷٪ پاسخ موافق، مهمترین عوامل موثر در تغییر گرایش های شغلی و آموزشی بوده است.

بحث و نتیجه گیری:

تدوین برنامه های مناسب جهت جذب دانشجویان پزشکی و نقشهای اصلی و فرعی ایشان پس از فارغ التحصیلی از عوامل تعیین کننده به شمار رفته و سنجش نگرشها و تمایلات دانشجویان به این عرصه ها بی تردید اولین و مهمترین گام در این مسیر خواهد بود. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف «تعیین عوامل مرتبط با گرایش‌های شغلی و آموزشی دانشجویان رشته

یافته ها نشان داد فاصله گرفتن از آرمانگرایی، فقدان حمایت کافی از دانشجویان و هدایت آنها در دوره های تحصیلی و عدم مطابقت محیط تحصیلی با علائق و انگیزه های دانشجویان مهمترین عوامل موثر بر تغییر گرایشهای شغلی و آموزشی می باشند. مطالعه نجات و همکاران نیز نشان داد بالارفتن سن به صورت معنی داری باعث تغییر نگرش شرکت کنندگان در مورد آینده شغلی پزشکی شده است و به نظر می رسد دانشجویان سال بالاتر شناخت واقع بینانه تری نسبت به آینده شغلی خود دارند (۱۵). حاجیان و نصیری نیز بیان کردند اکثر افراد تغییر در نگرش خود نسبت به رشته تحصیلی را زیاد و در جهت منفی می دانند. این موضوع نشان دهنده این است که نگرش دانشجویان پس از تحصیل در این رشته متفاوت خواهد شد و شاید آنان هنوز به درک عمیقی از این رشته نرسیده اند و هدف اصلی آنها از انتخاب رشته پزشکی متناسب با معنای واقعی این رشته نبوده است (۱۳). یافته های مطالعه حسن زاده و همکاران نشان داد اکثریت دانشجویان در پاسخ به این سوال که آیا نگرش فعلی آنها نسبت به رشته پزشکی همانند ابتدای ورود به این رشته است پاسخ مثبت دادند. بین مقطع تحصیلی و نگرش کنونی دانشجویان نسبت به ابتدای ورود به این رشته ارتباط معنی داری وجود داشت و دانشجویان مقطع کارآموزی نگرش منفی تری نسبت به سایر مقاطع داشتند (۱۴).

اقداماتی نظیر کاهش کمیت و تعدیل ظرفیت پذیرش دانشجویان پزشکی، بهبود کیفیت دروس ارائه شده، تعدیل مناسب نیروی انسانی، آشنائی بهتر دانش آموزان با رشته پزشکی هنگام انتخاب رشته دانشگاهی و حمایت مالی پزشکان جوان در این زمینه می تواند مفید واقع شود.

البته اجرای این پژوهش با محدودیتهائی نیز مواجه بوده است. علاوه بر وجود مشکلات دسترسی به افراد و نیز همراهی نکردن برخی از آنها در مطالعه مشکل دیگری نیز وجود داشت زیرا به علت عدم دسترسی به اطلاعات معتبر در زمینه مشخصات دموگرافیکی و سایر مشخصات زمینه ای افراد، اظهارات خود دانشجویان مبنای اطلاعات مورد استفاده در پژوهش قرار گرفت. از آنجائیکه پاسخ دهندگان باید در قسمتی از پژوهش نظر خود را نسبت به احساسات سال اول دوران دانشجویی خود ذکر می کردند، اتکا به حافظه افراد از دیگر محدودیتهای مطالعه حاضر می باشد.

بر اساس یافته ها، اقداماتی نظیر کاهش کمیت و تعدیل ظرفیت پذیرش دانشجویان پزشکی، بهبود کیفیت دروس ارائه شده، تعدیل مناسب نیروی انسانی، آشنائی بهتر دانش آموزان با رشته پزشکی هنگام انتخاب رشته دانشگاهی و حمایت مالی پزشکان جوان در این زمینه می تواند مفید واقع شود.

باشد و کمتر با شناخت رشته صورت می گیرد. در بخش کیفی تقریباً تمام شرکت کنندگان تاثیر فشار اطرافیان و منزلت اجتماعی را بسیار موثرتر از این عوامل می دانستند (۱۵). یافته های مطالعه کاظمی زاده و همکاران نیز نشان داد انگیزه داشتن موقعیت حرفه ای بالا و موقعیت اجتماعی جزء مهمترین انگیزه ها در انتخاب رشته تحصیلی دانشجویان رشته پزشکی بوده است (۱۶). با در نظر گرفتن این که پزشکی جزء مشاغل پر مسئولیت می باشد، لذا برنامه ریزی در سطح کلان باید به سمت و سوئی گرایش نماید که علاوه بر توجه به نیازهای علمی دانشجویان پزشکی، آینده کاری روشن و تسهیلات بیشتری برای آنان فراهم گردد.

در این مطالعه، وجود مراکز درمانی مجهز و دانشکده های پزشکی، امکان بالابردن سطح اطلاعات در مراکز درمانی و نیاز مناطق به خدمات درمانی مهمترین عوامل موثر بر انتخاب محل خدمت می باشند. یافته های حاصل با نتایج مطالعه وات و همکران تطابق دارد. مطالعه مذکور در دانشکده پزشکی پنسیلوانیا آمریکا نشان داد ۹۰٪ از دانشجویان از برنامه های آموزشی رضایت داشته و اکثریت در پایان دوره پزشکی تمایل به مشاغل پژوهشی در مراکز آکادمیک را داشته اند (۱۷). حاجیان و نصیری نیز بیان کردند دانشجویان مشکلات اقتصادی اجتماعی را مانع ضعیفی در راه حفظ علاقه به تحصیل و خدمت می دانند و همچنین ایمان به هدف و خدمت به خلق خدا را در مناطق محروم در اغلب موارد مشکل گشای موانع و محرک می دانند (۱۳). بنابراین، دانشجویان پزشکی حتی دربدو ورود حاضر هستند در هر گوشه و کناری از کشور به مردم خدمت کنند. بنابراین وزارت بهداشت و درمان می تواند با افزایش جذب فارغ التحصیلان رشته پزشکی مشکلات کمبود پزشک در مناطق محروم کشور را برطرف کند.

همچنین، بررسی حاضر نشان داد فعالیت در بخش خصوصی در کنار فعالیت در بخش دولتی، بی نظمی و پریشانی امور در موسسات دولتی و فراهمی تجهیزات و وسایل در بخش خصوصی در زمره مهمترین عوامل موثر بر انتخاب بخش فعالیت می باشند. گزارشات سازمان جهانی بهداشت نیز حاکی از آن است که عدم توازن منابع انسانی در تمام نظامهای سلامت به چالشی بزرگ مبدل شده است. در نتیجه، ترکیب ارائه کنندگان مراقبت به تامین بهینه اهداف سیستم منجر نخواهد شد (۱۸). وزن و همکاران عدم توازن نیروی انسانی را به ۵ گروه تقسیم کرده اند: عدم توازن در بخش دولتی و خصوصی، عدم توازن تخصصی/حرفه ای، عدم توازن خدمات/سازمانی، عدم توازن جغرافیائی، عدم توازن در بخش دولتی و خصوصی، عدم توازن جنسیتی (۱۹).

References

- Obstetrics and Gynecology Annual Meeting. Orlando, Florida, USA. 2006.
12. Dahlin, M. Joneborg, N. Runeson, B. Stress and Depression among Medical Students: A Cross-Sectional Study. *Journal of Med Edu*; 2005.
  13. Hajian, K. Nasiri, A. Evaluating the Perception of Medical students about Job Future in Babol University of Medical Sciences 1282. *Journal of Babol University of Medical Sciences*; 2006.
  14. Hasanzade, G. Javadi, M. Salehzade, Y. The Perception of Medical Students in the Levels of basic Science, Pathophysiology and Training about Job Future. *Journal of Ghazvin University of Medical Sciences*; 2006.
  15. Nejat, S. Emami Razavi, H. Rashidian, A. Yazdani, S. Majdzade, R. The Perception of Medical Students about Causes of Selecting Medicine and Future of Job. *Journal of Strides in Development of Medical Education*; 2006.
  16. Kazemizade, Z. Rezaieeyan, M. Farnoudi, M. Analyzing the Motivations of Medical and Dental Students in Selecting the Field of the Study in Rafsanjan University of Medical Sciences; 2012.
  17. Watt, C. Greeley, S. Shea, A. Ahn, J. Educational Views and Attitudes and Career Goals of MD-PhD Students at University of Pennsylvania School of Medicine. *Journal of Acad Med*; 2005.
  18. World Health Organization, Imbalances in the Health Workforce: Report of a technical consultation, Ottawa; 2002.
  19. P. Zurn, M. Dal Poz, B. Stilwell and O. Adams, Imbalances in the Health Workforce: Briefing Paper, Geneva, Switzerland. World Health Organization; 2002.
  1. McManus, IC. Livingston, G. Katona, C. The Attractions of Medicine: the Generic Motivations of Medical School Applicants in Relation to Demography, Personality and Achievement. *Journal of BMC Med Educ*; 2006.
  2. Hedgecoe, A. Bioethics and the Reinforcement of Socio-Technical Expectations. *Soc Stud Sci*; 2010.
  3. Nejat, S. Majzade, R. Radhidian, A. Admission of Medical Student of Undergraduate Students: Why? 2006.
  4. Mohammadi Rouzbehani, K. Reasons for the Applicants to University Entrance Examination. *Research and Planning in Higher Education*; 2005.
  5. The Lecture of Speech, the Minister of Health in Flagship Workshop. The Ministry of Health; 2007.
  6. Dehghani, M. Kamyabi, A. Haghghatdoust, A. Job Status of Medical Graduates in Karman University of Medical Sciences; 2007.
  7. Molnar, R. Nyari, T. Molnar, P. Remaining in or Leaving the Profession: the View of Medical Students. *Journal of Med Teach*; 2006.
  8. Girard, D. Choi, D. Dickey, J. Dickerson, D. Bloom, J. A Comparison Study of Career Satisfaction and Emotional States between Primary Care. *Journal of Med Edu*; 2006.
  9. Van Ham, I. Verhoven, A. Groenier, K. Job Satisfaction among General Participationers: A Systematic Literature Review. *Journal of Eur Gen Prac*; 2006.
  10. American Medical Student Association. Are medical schools teaching future Doctors Everything They Need to Know; 2007.
  11. Matthews, W. Gross, P. Herbert, W. Transactions from the Association of Professors of Obstetrics and Gynecology/Council on Resident Education in

A Survey of factors Related to Tehran, Shahid Beheshti and Iran Universities Students' educational and career tendencies

Pourreza A.¹, Khabiri R.², Rahimi Foroushani A.³, Movahed Kor E.^{4*}

Submitted: 2012.6.30

Accepted: 2013.1.27

Abstract

Background: Today there is still a shortage of postgraduates of medicine for multiple reasons. This study aims to determine factors related to Tehran, Shahid Beheshti and Iran Universities students' educational and career tendencies.

Materials and Methods: This is a descriptive cross-sectional study. The study population consists of medical students of Tehran, Shahid Beheshti and Iran Universities of Medical Sciences. A sample of 510 individuals was selected using simple random sampling method proportional to the category size. Data were collected using a structured questionnaire of acceptable validity and reliability. Descriptive statistical methods were used for data analysis.

Results: Medicine was selected due to its social dignity, motivation to serve the people and interest in medical sciences affect studying medicine as a major. Existence of Medical Universities, improving information and abilities and the need for medical services in different areas affect physician's choice of working location. Simultaneous activity in both private and governmental sectors, disorganized in governmental sectors compared to well organized and well equipped private sector, affect physicians' choice of working sector. Realistic thinking instead of idealism, lack of adequate support from students and differences between the academic environment with student's interest affect changing the students' educational and career tendency.

Conclusion: Actions like regulating the capacity of medical students admission, improving the quality of studies, modification of human resources, better familiarity of students with medicine field while choosing the university field and financial support for young physicians could improve the situation.

Keywords: Career tendency, Educational Tendency, Students, Medicine Field.

1. Professor, Department of Management & Economy of Health, School of Public Health, Tehran University of Medical Sciences.
2. PhD in Health Care Management, School of Public Health, Tehran University of Medical Sciences.
3. Professor of Department of Statistics and Epidemiology of Health Sciences, School of Public Health, Tehran University of Medical Sciences.
4. PhD Student in Health Care Management, School of Public Health, Tehran University of Medical Sciences (*Corresponding Author), Tel: +98-937-0331080, Email: movahedelham@yahoo.com.